

Todorovičeva poruka s dopisnica *Neuspele komunikacije* – *Think about signalism (Razmišljajte o signalizmu)*, pojavljuje se i kao naslov izložbe ovog pesnika, održane od 17. do 22. oktobra 1983. u Narodnoj biblioteci Srbije, u Beogradu, prilikom održavanja Međunarodnih oktobarskih susreta pisaca. I to može poslužiti kao dokaz da kontinuiteti, u ukupnosti primenjenih postupaka signalističke umetnosti, postoje i da se ne mogu proizvoljno negirati. Mail-art, kao jedan od takvih postupaka, do kojeg je Todorović došao u vreme kada se ovaj artikuliše u Americi, tek je jedan od puteva i znakova »evolutivnog modela epistolarne vrste« (MATA), što još jednom samo potvrđuje imaginativnu i inventivnu stvaralačku snagu rodonačelnika signalizma u nas da se prilagodi, podredi sebi ili ukroti medije masovnih komunikacija (Perfetti govori o telepozemlji), ali, na žalost, mail-art ukazuje i na nemogućnost savremenih mu kritičkih instrumentarija i metodologije da se blagovremeno teorijski opiše i definiše kao pojava koja je ipak više od igre.

MIHAILO BJELICA: »ŠTAMPA I DRUŠTVO«, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1983.

Piše: Miroljub Radojčević

Studija Mihaila Bjelice sastoji se iz dva dela. U prvom, pod naslovom »Karakteristične faze u razvoju novinarstva«, daje se osvrt na svetske promene u tehnologiji, žanrovima, ulozi sredstava informisanja i novinara. U drugom delu, naslovljenom »Iz istorije jugoslovenskog novinarstva«, sličnom metodologijom su te iste promene opisane na prostoru današnje Jugoslavije. Reč je o dve celine koje bi mogle i nezavisno da funkcionišu, pa je knjiga i uređena na takav način.

Da bi utvrdio svoju tačku posmatranja, Bjelica prihvata tezu da je štampa politička institucija, da ju je porodila građanska klase i splet određenih društvenih potreba (str. 15). Opisujući rast i mene te klase, te istovremene društvene promene, on dobija podlogu sa koje komentariše paralelne promene u biću štampe. Mada pod tim opštim pojmom (štampa) podrazumeva sva sredstva informisanja, iz objavljenih redova je očito da je štampa u užem smislu, dakle novine, njegov pravi predmet istraživanja. Radiju i televiziji posvećeno je relativno malo prostora, na koncu prvog dela knjige.

Opisane faze u razvoju svetskog novinarstva su stoga šetnja kroz istoriju, šetnja zanimljiva za jedne, poučna za druge. Upletenost novinarstva u sva socijalna gibanja pretvara građu u svojevrstu političku istoriju srednjeg i novog veka. Čitalac lako može da svom prethodnom znanju takve istorije doda detalje pomoću kojih će razumovati i političku savremenost, odnosno svakodnevicu. Da pomenemo samo neke od njih: Funkciju odgovornog urednika uveo je pod određenim okolnostima prvo Napoleon I; Država je kao metod svog uticaja na štampu primenjivala davanje dotacija još u XVII veku (Engleska); Prva novinska agencija u svetu pokušavala je i »golubijom poštom« da što brže prenese informacije; ili, sukob blokova nakon drugog svetskog rata porodilo je, između ostalog, nekolicinu rivalskih međunarodnih organizacija novinara, koje se tako ponašaju i danas. Nabranje za nas interesantnih činjenica oduzelo bi nam mnogo vremena, a čitaoci drugačijih afiniteta moraju ih potražiti sami.

Istorijska građa nešto je oskudnija u odeljku »Radnički pokret i štampa«. Mišljenja sam da je Bjelica mogao s mnogo više fakata da osvetli osnovnu, i danas primetnu, činjenicu da je zbog kasnijeg pojavljivanja na istorijskoj pozornici ovaj politički pokret u većem delu sveta slabije povezan sa štampom. Novine, kao tipično sredstvo informisanja u rukama privatnika, i dalje više inkliniraju građanskoj ideologiji i klasi, mada tu činjenicu žele da zabašure ispod plašta »nezavisne (ili takozvane nezavisne) štampe«. Autor koji suvereno vlada masom fakata mogao je de na relevantan način ovu himeru razobličiti.

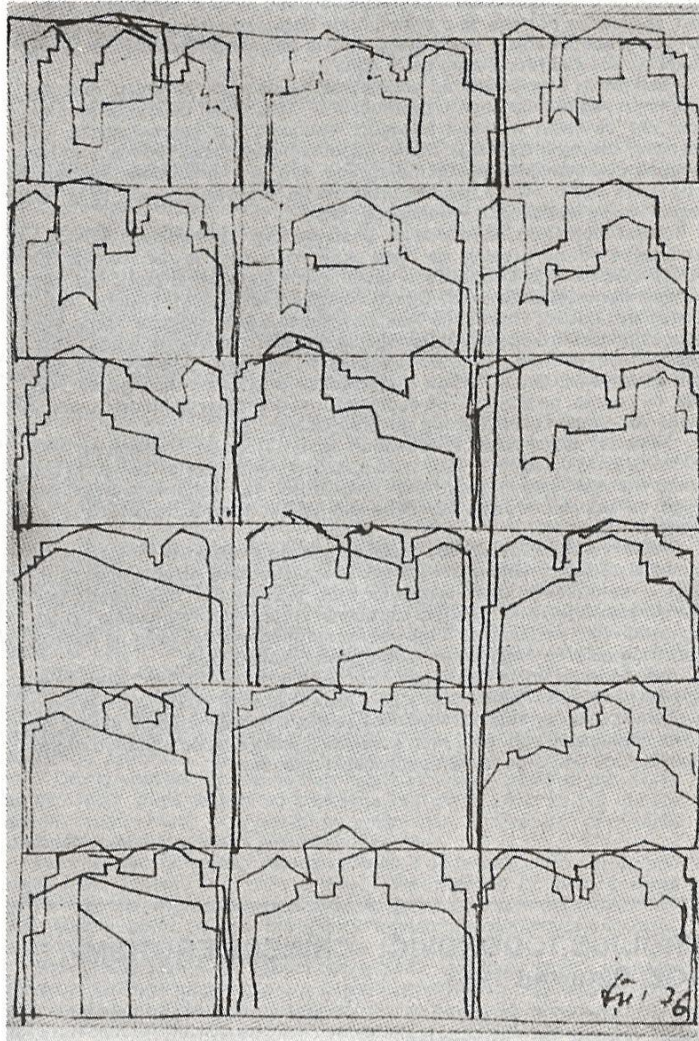
U drugom delu knjige Bjelica istorijat naše štampe prati na dva koloseka. Na jednom, osvetljava revolucionarne i kontrarevolucionarne događaje, smene dinastija i političkih stranaka i buđenje nacionalne svesti u pokrajinama iz kojih je konstituisana Jugoslavija. Na drugom koloseku, građa o pojavljivanju naših sredstava informisanja rasparcelisana je po teritorijalnom principu. Takav metod je stvar izbora autora, ali ga je on obavezivao na ravnomerni raspored. Međutim, političko biće štampe najviše je analizirano u Hrvatskoj, Vojvodini, Sloveniji i Srbiji. O drugim jugoslovenskim delovima se govori malo ili tek uzgred, mada bi razgrtanje nedavne političke prošlosti i tih delova bilo nova, dragocena informacija baš u vremenu sadašnjem, kada se istorija i mitologija, ili mistifikacija, ukrštaju. Takođe, odeljak o borbi za slobodu štampe autor je obradio samo na primeru Srbije, dok se u drugim krajevima ona posmatra samo kao činilac borbe za nacionalni i kulturni identitet. Uprkos ovim primedbama, reč je o tekstu u kojem se zavidnim nivoom dokumentovanosti i zanimljivosti održava čitaoceva pažnja. Dovoljno je samo ponoviti jednu konstataciju autora: »Za tri decenije, od 1870, kada je donesen prvi zakon o štampi, pa do 1900. godine, u Srbiji je devet puta menjan ili ukidan zakon o štampi« (str. 189).

Drugi deo knjige obuhvatio je još istorijat partijske štampe, razvoj agencijskog novinarstva i zasnivanje radio-difuzije na prostoru današnje Jugoslavije i organizovanje novinara u strukovna i politička udruženja. Dva odeljka na kraju, »Štampa i radio u narodnooslobodilačkoj borbi« i »Sredstva informisanja u novoj Jugoslaviji«, deluju prema celini tek kao

skice iz kojih treba da se razvije historiografija, po bogatstvu slična prethodnim odeljcima.

Moramo na kraju reći da je u knjizi, na žalost, promakao vrlo aljkav rad korektora. Na mnogo mesta odštampane su pogrešno godine, tako da je potrebno vrlo pažljivo čitanje da bi se utvrdilo koje datiranje treba da bude ispravno. Inače, ostalo bi zapisano da je Gutemberg osnovao prvu štampariju 1848. godine, da je Renado dobio prvu koncesiju za nedeljne novine 1931, da je prva štamparija u našim krajevima osnovana 1943, da je prvi list na Kosovu pokrenut 1971. godine, a proglas o oružanoj borbi izdat 12. jula 1941! itd, što sve nije tačno. Ovakve greške odudaraju od kompetentnog izlaganja autora koji faktima potvrđuje svoje mišljenje, i umnogome poništavaju njegov trud, a otežavaju čitanje teksta. Ne treba dalje govoriti koliko je njihovo loše dejstvo u knjizi koja pokušava da nam vrlo precizno rasvetli jednu specifičnu istoriju, istoriju novinarstva i štampe, i koliko loš rad korektora nanosi štetu autorskom pregnuću i umeću.

Studija Mihaila Bjelice »Štampa i društvo« obogaćuje naš oskudan fond radova iz istorije štampe. Ako je samoposmatranje jedan od uslova mudrosti, u njoj možemo mnogo naučiti o istoriji svetske i sopstvene kulture. Obično se kaže da je istorija jednog naroda delimično sadržana u njegovoj štampi. Ova knjiga pokazuje i koliko je štampa sadržana u opštoj istoriji. To je njena vrednost za svakog potencijalnog čitaoca. Oni kojima je knjiga »Štampa i društvo« najviše namenjena, o njoj su već izrekli svoj sud. Prošle godine, njoj je pripala godišnja nagrada Radio-televizije Beograd.

NAPOMENA

S tristotim brojem dosadašnje uredništvo završava rad u POLJIMA. Koristimo priliku da srdačno zahvalimo čitaocima i svim našim saradnicima i prijateljima na saradnji, podršci i naklonosti koja je umnogome doprinela uspešnom delovanju i radu našeg zajedničkog časopisa.

Od sledećeg meseca POLJA će uredovati novo uredništvo, s glavnim i odgovornim urednikom Franjom Petrinovićem (1957), koji je izabran na ovu dužnost, na predlog paritetne komisije, na sednici Radničkog saveta OOUR-a »Redakcija Dnevnik« 3. februara 1984. Želimo im uspeh u daljem radu.